

ры «Уваскрэсенне Хрыстова», «Энеіда навыварат» і «Тарас на Парнасе» паклалі пачатак новай бел. л-ры. У 19 ст. глыбокім сатыр. зместам вызначаліся драм. сачыненні В.Дуніна-Марцінкевіча («Ідылія», «Пінская шляхта»), рэв. публіцыстыка К.Каліноўскага, вершы і паэмы Ф.Багушэвіча («Бог няроўна дзеліць», «Хрэсьбіны Мацюка»), басні А.Абуховіча («Старшына»). Значны ўклад у стаўленне і развіццё розных жанраў бел. С. ўнеслі Я.Купала, Я.Колас, Ядвігін Ш. Буйны пісьменнік-сатырык К.Крапіва ўзняў на новую вышыню камедыю, байку, сатыр. верш («Хто смеяцца апошнім», «Дзед і баба», «Дыпламананы баран», «Язычок»). С. з'яўлялася асн. кірункам творчасці А.Макаёнка, М.Матукоўскага, У.Корбана, Э.Валасевіча, М.Скрыпкі. На сучасным этапе да С. звяртаюцца А.Зэкаў, К.Камейша, У.Правасуд, М.Шабовіч і інш.

В.П. Рагойша.

САХУТА Яўген Міхайлавіч (н. 15.2.1945, в. Вечатарова Стаўбоўскага р-на), беларускі мастацтвазнавец, эт-

Я.М. Сахута.

нолаг, педагог. Д-р мастацтвазнаўства (1996), праф. (2004). Скончыў Віцебскі пед. ін-т (1972). З 1972 у Ін-це мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Цэнтра даследаванняў бел. культуры, мовы і л-ры НАН Беларусі. Адначасова ў 1985—91 гал. рэдактар час. «Мастацтва Беларусі». Даследуе тэорыю, гісторыю і сучасны стан бел. нар. дэкар.-прыкладнога мастацтва, нар. маст. промыслаў і рамястваў. Адзін з аўтараў кн. «Гісто-

рыя беларускага мастацтва» (т. 1—4, 1987—94), «Беларусы» (т. 1. Прамысловыя і рамесныя заняткі, 1995), «Беларусы» (1998), «Сучасная Беларусь» (т. 3. Культура і мастацтва, 2002), «Беларусы: Сучасныя этнакультурныя працэсы» (2009), «Хто жыве ў Беларусі» (2012), «Нарысы гісторыі культуры Беларусі» (т. 3. Культура сяла XIV—пачатку XX ст. Кн. 1. Матэрыяльная культура, 2015). З 1992 старшыня Бел. саюза майстроў нар. творчасці. Дзярж. прэмія Беларусі 1996.

Тв.: Беларусы. Т. 8. Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва. Мінск, 2005; Беларуская вышніанка. Мінск, 2008; Беларуская народнае мастацтва. Мінск, 2011; Сучаснае народнае мастацтва Беларусі. Мінск, 2013; Беларускае народнае ганчарства. Мінск, 2013; Беларускае народнае кавальства. Мінск, 2015; Народнае мастацтва. Мінск, 2015.

САЦЫЯДЫНАМІКА КУЛЬТУРЫ, культурныя змяненні, якія з'яўляюцца неад'емнай уласцівасцю культуры і ўключаюць як унутраную трансфармацыю культ. з'яў. так і знешнія перамены. Культура як дынамічная сістэма ніколі не заставалася нерухомай: узнікнуўшы, развівалася і змянялася ў часе разам з грамадствам, якое яе стварае. Змены ў ёй уключаны ў дынаміку ўсяго грамадскага жыцця і ў цэлым залежаць ад мноства сац. фактараў. Згодна з прац. тэорыяй сац. дынамікі культуры мысленне, мова, веды, звычай з'явіліся ў працэсе калект. прац. дзейнасці і ўдасканалення прылад працы. Прыхільнікі гульнявой канцэпцыі культуры мяркуюць, што гал. фактарам развіцця культуры была не праца, а гульня. Культура, на іх погляд, узнікла ў выніку развіцця і ўскладнення гульнявых паводзін людзей. З пункту гледжання сінергетыкі развіццё культуры адбываецца ў выніку «сістэмнага эфекту». Сучасныя культуралагі прыйшлі да агульнай высновы, што культ. змяненні з'яўляюцца неад'емнай уласцівасцю культуры і ўключаюць як унутраную трансфармацыю культ. з'яў (іх змены ў часе),

так і знешнія перамены (узаемадзеянне паміж сабой, перамяшчэнне ў прасторы і інш.). Дзякуючы гэтаму адбываецца паступальны рух культуры, яе пераход з аднога стану ў другі. Гэтыя шматлікія і разнастайныя віды культ. змен былі вызначаны ў культуралогіі паняццем «сацыякультурная дынаміка». С. к. дынаміка мае месца ў тым выпадку, калі новы стан культуры ўзнікае ў выніку змянення ранейшых артефактаў культуры пад уплывам інтэнсіўных працэсаў абнаўлення, якія адбываюцца ў грамадстве. Новыя культ. формы развіваюцца на аснове пераасэнсавання гіст. спадчыны або надання новага сэнсу традыцыям, а таксама цераз знешнія запазычанні. Аднак запазычаныя элементы падлягаюць якасным змяненням, якія ўтвараюць дастаткова цэласны арганічны сінтэз. У працэсе сінэзу сацыякульт. сістэма засвойвае культ. дасягненні інш. супольнасцей у тых сферах, якія аказваюцца недастаткова развітымі ў ёй самой, але пры гэтым захоўваюць уласціваю ёй зыходную аснову. Вылучаецца некалькі крыніц, якія фарміруюць і падтрымліваюць С.к.: традыцыі, інавацыі, запазычанні, дыфузія, сімбіёз, рэвайвалізм. Асн. палажэнні тэорыі С.к. выкладзены П.А.Сарокіным у працы «Сацыяльная і культурная дынаміка», А.Модем — у працы «Сацыядынаміка культуры», А.Тойнбі — у працы «Спасціжэнне гісторыі».

Літ.: Смолік А.І. Сацыядынаміка культуры ў посткатастрофным сошыуме. Мінск, 1999. *А.І.Смолік.*

САЦЫЯЛОГІЯ КУЛЬТУРЫ, сацыялагічнае вывучэнне духоўнай і матэрыяльнай культуры. На працягу 19 ст. адбывалася паступовае размежаванне паміж гуманітарна-філал. комплексам навук аб духоўным жыцці грамадства і сац. навукамі, засн. на тэарэт. асэнсаванні яго заканамернасцей, структур і працэсаў. У выніку іх дыферэнцыяцыі сфарміравалася такая галіна сацыяльных навук, як С.к., прадметам якой стала сацыялагічнае вывучэнне духоўнай і ма-